

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Väsentlighetsrekvisitet vid hävning av kommersiella avtal

*Särskilt om Hovrättsdomen T 872-19 och väsentlighetsrekvisitets innebörd i
entreprenadrätt och allmän kontraktsrätt*

Författare: Ellinor Söderberg

Handledare: Jakob Heidbrink

Juridiska Institutionen

HRO800 H22 Examensarbete

Juristprogrammet, 30 Högskolepoäng

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 BAKGRUND	5
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	5
1.3 AVGRÄNSNING	6
1.4 METOD OCH MATERIAL	7
2 HÄVNING AV ENTREPRENADAVTAL PÅ GRUND AV DRÖJSMÅL	8
2.1 INLEDNING	8
2.2 ENTREPRENADAVTAL SOM AVTALSTYP.....	9
2.3 RÄTTSLIGA UTGÅNGSPUNKTER	10
2.4 VÄSENTLIGHETSBEDÖMNINGAR I ENTREPRENADRÄTTEN	11
2.4.1 <i>En överblick av praxis</i>	11
3 SVEA HOVRÄTT T 872-19	12
3.1 INLEDNING	12
3.2 MÅLET	12
3.2.1 <i>Bakgrund</i>	12
3.2.2 <i>Tingsrättens bedömning</i>	13
3.2.3 <i>Hovrättens bedömning</i>	14
4 KONTRAKTSRÄTTSLIG PROBLEMLÖSNINGSMETODOLOGI	15
4.1 INLEDNING	15
4.2 DEN UTFYLLANDE VERKSAMHETEN	16
4.3 RÄTTSSÄKERHET OCH RÄTTSSYSTEMATIK	17
5 VÄSENTLIGHETSREKVISITET I ALLMÄN KONTRAKTSRÄTT	18
5.1 VÄSENTLIGHETSREKVISITET – UTVECKLING	18
5.1.1 <i>Väsentlighetsrekvisitet som en köprättslig presumtion</i>	18
5.1.2 <i>Väsentlighetsrekvisitet som en huvudregel om borgenärens individuella intressen</i>	19
5.1.3 <i>Väsentlighetsrekvisitet som tre huvudfrågor</i>	20
5.1.4 <i>Väsentlighetsrekvisitet som en konkretisering</i>	22
5.1.5 <i>Väsentlighetsrekvisitet som en bedömning av förtroende och avtalets karaktär</i>	22
5.2 SAMMANFATTNING	23
6 HD:S TOLKNINGSMETOD	24
6.1 INLEDNING	24
6.2 VILLKORETS ORDALYDELSE OCH AVTALETS SYSTEMATIK.....	25
6.3 FASTSTÄLLANDE AV DISPOSITIV RÄTT OCH RIMLIGHETSBEDÖMNING	26
6.4 SAMMANFATTNING	27
7 ANALYS	28
7.1 TIDSVINSTKRAVET – KONSEKVENSER	28
7.1.1 <i>Hög abstraktionsnivå</i>	28
7.1.2 <i>Låg abstraktionsnivå</i>	30
7.1.2.1 <i>”Mer gynnsam situation”</i>	30
7.1.2.2 <i>Tid är pengar</i>	32
7.1.3 <i>Det rättsystematiska perspektivet</i>	33
7.2 HD:S TOLKNINGSMETOD – ETT <i>TILLFREDSSTÄLLANDE</i> RESULTAT?	34
8 SLUTSATS	36

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING.....	39
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING.....	41

FÖRKORTNINGAR

AB-avtalen	AB 04 och ABT 06
AB 04	Allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader
ABT 06	Allmänna bestämmelser för totalentreprenader avseende byggnads-, anläggnings- och installationsarbeten
BKK	Byggandets kontraktskommitté
Bl.a.	Bland annat
HD	Högsta Domstolen
Jfr	Jämför
JT	Juridisk Tidskrift
KtjL	Konsumenttjänstlagen
KöpL	Köplagen
KköpL	Konsumentköplagen
M.fl.	Med flera
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
S.k.	Så kallat
SvJT	Svensk Juristtidning
T.ex.	Till exempel
T.o.m.	Till och med

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund

I januari 2021 meddelades domen T 872-19 av Svea Hovrätt i fråga om hävning av entreprenadavtal på grund av dröjsmål. Hovrätten konstaterar att det inte finns något särskilt entreprenadrättsligt väsentlighetsrekvisit, och att bedömningen således skall vara densamma som vid avtal i allmänhet. Trots detta förtydligande grundar domstolen sedermera sin väsentlighetsbedömning på vad som verkar vara ett helt nytt rekvisit – *ett tidsvinstkrav*.¹ Tidsvinstkravet har till följd att det inte längre är betydelsen av *avtalsbrottet* som är avgörande vid bedömningen, utan istället *hävningens konsekvenser*. Trots att bedömningen till synes torde innebära ett klart avsteg från vad som *vanligtvis* erkänns av den svenska rättsordningen, har något prövningstillstånd inte meddelats.² Detta föranleder frågan om huruvida domen kan anses förenlig med den allmänna kontraktsrätten, samt vilka konsekvenser den tilltagna *konstruktionen* får i fråga.

1.2 Syfte och frågeställning

Uppsatsen syftar till att kritiskt granska hovrättsdomens *legitimitet* och *kompabilitet* – dels med entreprenadrätten, dels med den allmänna kontraktsrätten.³ Syftet är således att undersöka om domen harmonierar med den övriga rättsordningen och vad som kan motivera ett eventuellt avvikande. Mot denna bakgrund är det initiala syftet att *söka fastställa allmänna utgångspunkter och riktlinjer* för väsentlighetsbedömningen i entreprenadrätt och allmän kontraktsrätt. Detta kan med fördel förstås som det *första delsyftet* i uppsatsen. Vidare syftar uppsatsen till att analysera och konkretisera de konsekvenser som hovrättens tillvägagångssätt ger vid handen, och huruvida ett tydliggörande från HD hade gett ett ”mer” *tillfredsställande* utfall. Med domens konsekvenser avses dels de faktiska konsekvenserna i målet, dels de rättsystematiska aspekterna av den *konstruktion* som hovrätten tar i anspråk. Detta kan med fördel förstås som det *andra delsyftet* i uppsatsen. Slutligen bör belysas att uppsatsen inte gör anspråk på att vara fulltäckande, och följande utgör endast *ett* (av säkerligen flera) perspektiv i frågan.

---

¹ Svea Hovrätt T 872-19, s. 34, 2 st.

² HD T 1140-21.

³ *Legitimitet* ska förstås som att ”beslutet” kan rättfärdigas så länge det förankras i rättssäkerheten och demokratin. Se Aleksander Peczenik. *Juridikens teori och metod – En introduktion till allmän rättslära*. Fritzes Förlag AB. Stockholm, 1995.

1.3 Avgränsning

Uppsatsen fokuserar i huvudsak på väsentlighetsrekvisitet vid hävning på grund av *dröjsmål*.⁴ Detta följer av att problemformuleringen grundar sig i det s.k. tidsvinstkravet, vilket – *per se* – enbart aktualiseras vid uppkomna förseningar. I syfte att illustrera den *princip* som kan sägas tillämpas vid väsentlighetsbedömningar kommer inledningsvis en kartläggning av väsentlighetbedömningar *generellt* att göras, och någon åtskillnad är i denna avsikt inte nödvändig. Någon närmre analys av väsentlighetsrekvisitet vid hävning på grund av *fel* kommer alltså inte att vidtas.

Uppsatsens utgångspunkt är *föreställningen* om rätten som en ”enhet”. Sandgren beskriver det som att rätten så långt som möjligt ska *eftersträva* att vara enhetlig och utgöra en sammanhängande och motsägelsefri helhet, samt att alla jurister – medvetet eller omedvetet – använder sig av det juridiska *systemet*.⁵ Utan en strävan efter enhetlighet och sammanhang torde inte den juridiska regelmassan utgöra en behärskande verksamhet och materialet blir alltför oöverskådligt. Här vill jag dock vara tydlig med att inställningen inte gör anspråk på det ”rätta svaret”, och här bör vision och realitet hållas isär.

Vidare tar uppsatsen utgångspunkt i *säljarens* avtalsbrott på grund av dröjsmål och den centrala regleringen är entreprenadbranschens standardavtal. Allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader (”AB 04”) är huvudavtalet på entreprenadområdet, men i hovrättsdomen tillämpades Allmänna bestämmelser för totalentreprenader avseende byggnads-, anläggnings- och installationsarbeten (”ABT 06”). Uppsatsen avgränsas till nämnda standardavtal, och då hävningsregleringen (och mycket annat) är mer eller mindre identiskt i båda avtalen, kommer uppsatsen i huvudsak att hänvisa till dem båda gemensamt.⁶ Hädanefter kommer benämningarna ”AB-avtalen” eller endast ”AB 04” och ”ABT 06” att användas. Uppsatsen avgränsas vidare till att endast beröra rättsfrågan om väsentlighetsrekvisitet i hovrättsdomen. Andra frågor som varit aktuella i domen – exempelvis rätten till tidsförlängning – kommer alltså att lämnas därhän. Vidare avgränsas uppsatsen till regleringen för svensk rätt, och hur den svenska

---

⁴ Här avses Hellners terminologi och det ”*normala*” väsentlighetskravet. Det är detta väsentlighetskrav som även är huvudregeln inom köprätten och skiljer sig alltså från det ”*förstärkta*” väsentlighetskravet. Se Jan, Hellner., Richard, Hager., Annina H. Persson. *Speciell avtalsrätt II: Kontraktsrätt*. 7:1 Uppl., 2 Häftet, Allmänna ämnen, Norstedts Juridik, Stockholm, 2020, s. 191.

⁵ Claes, Sandgren. *Om teorbildning och rättsvetenskap – 2004-05 NR 2*. JT, s. 323.

⁶ Stig, Hedberg. *Kommentarer till AB 04, ABT 06 och ABK 09*. Svensk Byggtjänst, Halmstad, 2010, s. 189.

rättsordningen är uppbyggd. Med *kommersiella avtal* avses avtal mellan två företag med liknande styrkeförhållande, och detsamma kan sägas gälla vid hänvisning till *kommersiella parter*. Vad gäller insiktsrekvisitet/synbarhetsrekvisitet föreligger viss grad av meningsskiljaktighet i den juridiska sfären, och huruvida en sådan princip går att uppställa inom den allmänna kontraktsrättens⁷ forum.⁸ Detsamma kan sägas gälla avseende förutsättningsläran där både Jan Hellner och Bertil Bengtsson menar att den är förkastad inom svensk rätt, medan Peter Hultgren påvisar flertalet argument för att så inte är fallet.⁹ Då uppsatsens syfte inte ligger i direkt linje med nämnda diskussioner kommer både insiktsrekvisitet och förutsättningsläran endast att beröras översiktligt, och i den mån det tillför något av relevans för uppsatsen. Uppsatsen kommer alltså att översiktligt beskriva rätts(o)läget, men detta utan att bidra med en värdering i frågan.

1.4 Metod och material

I syfte att besvara frågeställningen om hovrättsdomens legitimitet och komparabilitet krävs att gällande rätt initialt fastställs. Fastställandet består i att utröna hur väsentlighetsbedömningen vidtas i dels entreprenadrätten, dels den allmänna kontraktsrätten. Här utförs en s.k. *de lege lata*-argumentation¹⁰, vilken beskriver rätten så som den är. Utredningen utgår ifrån *rättskälleprincipen* om de allmänt accepterade rättskällorna lagstiftning, praxis, förarbeten och doktrin för att tolka och systematisera gällande rätt.¹¹ Här avses att synliggöra de omständigheter och bedömningsgrunder som anses vara av relevans vid en bedömning av om förutsättningarna för hävning föreligger.

De för uppsatsämnet viktigaste *lagrummen* utgörs, som nämnt, i första hand av AB 04/ABT 06, samt de köprättsliga bestämmelserna om väsentlighetsrekvisitet – dels reglering, dels allmänna principer. I syfte att tolka och systematisera gällande rätt består uppsatsens material vidare av både under- och överinstansers mål. Underinstansers mål förekommer i avsnittet om väsentlighetsbedömningar i entreprenadrätten (*avsnitt 2.2*) då

---

⁷ Allmän kontraktsrätt och dess innebörd redovisas för under avsnitt 4.1.

⁸ Jfr Hellner m.fl., *Speciell avtalsrätt II: Allmänna ämnen*, s. 194 och Avtalslagen2020 p. 2 (b). <https://www.avtalslagen2020.se/Section/12.3.1> samt Svea Hovrätt T 872-19 s. 34.

⁹ Peter, Hultgren. *Fel i tjänst. Om felbedömning och påföljdsbestämning vid avtal om tjänster i oreglerade fall*. Umeå, 2019, <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1281418&dswid=6325> s. 352.

¹⁰ *De lege lata* syftar på den juridiska termen om "hur rätten är".

¹¹ Alexander, Peczenik. *Juridikens teori och metod – En introduktion till allmän rättslära*, Fritzes Förlag AB, Göteborg, 1995, s. 35.

det föreligger en avsaknad av avgöranden från överinstanser. Eftersom ett underinstansmål däremot har ett lägre rättskällevärde påfordras här viss försiktighet.¹² I vägledande ändamål kommer även materialet bestå av *Motiv AB 72* som konstaterats kunna utgöra vägledning vid tolkning av även AB 04 och ABT 06.¹³

Uppsatsen har som ambition att nå upp till det *vetenskapliga kravet* i den bemärkelse som Hellner beskriver det – dvs att vetenskaplighet är en självklarhet, men kräver ändå ett systematiskt arbete och rationella resonemang.¹⁴ Efter att gällande rätt initialt fastställts, granskas hovrättsdomen på grundval av en rättsfallsanalys. Här beskrivs dels omständigheterna i fallet, dels tingsrättens och hovrättens bedömning. Därefter appliceras HD:s tolkningsmetod i syfte att både illustrera en alternativ bedömning, samt utgöra en måttstock för analysen. Med anledning av hovrättens bedömning analyseras vidare konsekvenserna av målet, och vilka effekter som följer därav.

2 HÄVNING AV ENTREPRENADAVTAL PÅ GRUND AV DRÖJSMÅL

2.1 Inledning

Inledningsvis bör detta avsnitt säga något kortfattat om dröjsmål som ett kontraktsbrott, och hävning som en kontraktsbrottspåföljd. Med dröjsmål avses allmänt sett att avlämnande, eller annan motsvarande handling, *företas för sent eller inte alls* och parten har på så vis inte uppfyllt sin avtalsförpliktelse.¹⁵ Det som inte utgör en avvikelse i tid – dröjsmål – kan hänföras till den andra kontraktsbrottskategorin *fel*. Denna gränsdragning kan ibland vara svår att göra och kontraktsbrottsbedömningen kan sedermera bli komplicerad. Det förekommer i viss utsträckning diskussioner om nämnda gränsdragning, men än så länge anses den tjäna ett betydande syfte inom både den speciella- och allmänna kontraktsrätten – och diskussionen i fråga kommer lämnas därhän.¹⁶

---

¹² Peczenik, *Juridikens teori och metod – En introduktion till allmän rättslära*, s. 31.

¹³ Se bla. NJA 2015 s. 3 p. där HD tolkar begreppet ”fackmässigt” mot bakgrund av Motiv AB 72.

¹⁴ Jan, Hellner. *Metodproblem i rättsvetenskapen – studier i förmögenhetsrätt*. Jure Förlag, 2001, s. 32. Se även det vetenskapliga kravet i Sandgren, Claes. *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare - ämne, material, metod och argumentation*. Tredje upplagan, Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 2015, s. 13 - 17.

¹⁵ Hellner m.fl., *Speciell avtalsrätt II: Allmänna ämnen*, s. 56.

¹⁶ Hultgren, *Fel i tjänst*, s. 210. Jfr även Jakob, Heidbrink. *Kontraktbrottspåföljder*, Lärobok i den allmänna kontraktsrättens metod och påföljdslära. Uppl. 1:1, Studentlitteratur, Lund., 2022, s. 130.

Vidare bör konstateras att reglering om dröjsmål finns i bland annat 25 § KöpL, 3 kap 1 § KköpL¹⁷ och 24 § KtjL, varpå samtlig reglering föreskriver påföljden hävning. Hävning – ibland även kallat förtida uppsägning eller extraordinär uppsägning¹⁸ – utgör en påföljd med vilken avtalsförpliktelseerna upphör att gälla. Hävning beskrivs ofta som den mest ingripande av de allmänna påföljderna¹⁹ (innehållande av prestation, fullgörelse, avhjälpande, prisavdrag m.m.), och att den därmed bör utgöra en sekundär påföljd till de mindre ingripande. För att överhuvudtaget få häva krävs det även att vissa förutsättningar uppfylls, och i svensk rätt är hävningsrätten i första rummet beroende av att det inträffade avtalsbrottet är av väsentlig betydelse för borgenären.²⁰

2.2 Entreprenadavtal som avtalstyp

Entreprenadavtal betraktas ofta som en särskild typ av *arbete på annans egendom*. Avtalet går alltså ut på en arbetsprestation, men till skillnad från tjänsteavtal, är den som ska utföra arbetet (*entreprenören*) inte anställd hos uppdragsgivaren (*beställaren*). Arbetet består ofta i större byggnads- och anläggningsarbeten, och kan exempelvis omfatta uppförandet av ett hus, eller utförandet av en installation. Entreprenören arbetar – till skillnad från en arbetstagare – som en självständig företagare och omfattas av ett *uppdragsavtal*²¹. Entreprenadavtal har benämnts som den i *särklass viktigaste avtalstypen från en samhällsekonomisk synpunkt*, och baseras bland annat på de årliga investeringarna i byggnader, anläggningar och installationer.²² Den svenska byggmarknaden omsätter cirka 700 miljarder kronor, varav anläggningsmarknaden omsätter cirka 160 miljarder kronor.²³ Trots detta är det en avtalstyp som i princip är helt oreglerad i lag och regleras istället av s.k. *standardavtal* (standardvillkor).

---

¹⁷ Notera hänvisning till ny konsumentköplag (2022:260). I den äldre lagen (1990:932) regleras säljarens dröjsmål i 9 §.

¹⁸ Hellner m.fl., *Speciell avtalsrätt II: Allmänna ämnen*, s. 184.

¹⁹ Med de ”allmänna påföljderna” avses här det påföljdmönster som kan sägas ha tillräcklig dignitet för att nå utanför den lagreglerade området. Se Torsten Sandström. *Mönster i förmögenhetsrätten*, Norstedts, Stockholm 2018, s. 188.

²⁰ Hultgren, *Fel i tjänst*, s. 332.

²¹ Ett avtal om utförande av en tjänst.

²² Bertil Bengtsson. *Särskilda Avtalstyper 1*, Norstedt Juridik, Uppl. 2, Stockholm, 1976, s. 104.

²³ Trafikverket.se. *Svenska bygg- och anläggningsmarknaden*. <https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/upphandling/leverantorsmarknadsanalys/svenska-bygg--och-anlaggningsmarknaden/> (Hämtad 2022-12-05).

För konsumentförhållanden finns det reglering i konsumenttjänstlagen, men inte för de kommersiella avtalen, mellan kommersiella parter. Tidigare tillämpades principerna för det då kallat ”materiella arbetsbetinget” i kombination med analogier ifrån köplagen. Sedan 1800-talet har det sedermera kommit att utvecklas olika typer av föreskrifter avseende entreprenadarbeten åt staten, så som bestämmelser rörande enskilda entreprenadarbeten. 1893 utfärdades en kunglig förordning, vilken kom att användas fram till år 1920. 1908 förekom sedermera en utredning hos Svenska Teknologföreningen om entreprenadsystemets användning och i Teknologföreningens regi tillkom senare allmänna bestämmelser om åren 1924, 1926 och 1940. Därefter fortsatte arbetet och nya bestämmelser tillkom så som AB 54, AB 65 och AB 72.²⁴ Bakom AB 72 ligger Motiven AB 72 och är de senaste motiven som tillkom. Detta innebär att det saknas motiv till både AB 04 och ABT 06, varför Motiv AB 72 har kommit att tjäna som vägledning vid även dessa, senare tillkomna, avtalen. Ett exempel är NJA 2015 s. 3 ”Gotlandsdomen” där HD tillämpade Motiv AB 72 i fråga om tolkning av ”fackmannamässighet”.²⁵

Mot denna bakgrund kan man alltså konstatera att även om avtalstypen är oreglerad i lag, omfattas den av enhetliga och utförliga villkor som utarbetats av representanter för både beställar- och entreprenörsidan.²⁶ Standardavtalen AB 04 och ABT 06 har en stark ställning på den svenska bygg- och anläggningsmarknaden och majoriteten av kommersiella entreprenadarbeten regleras utav någon av dess två – visserligen inte uttömmande – men ändå utförliga standardavtal.²⁷

2.3 Rättsliga utgångspunkter

Vad gäller hävning av entreprenadavtal på grund av dröjsmål kan man inte tillåta hävning i samma utsträckning som vid köp – ett halvfärdigt arbete kan inte gärna göras ogjort. Vad som praktiskt kommer i fråga är alltså en hävning av *återstående arbeten*, och är sålunda en hävning *för framtiden*.²⁸ AB-avtalen reglerar under vilka förutsättningar beställaren har

---

²⁴ Motiv AB 72, Svenska Teknologföreningens Kontraktskommitté, Bokförlaget Norén & Co KB, Norrköping, 1973, s. 15-16.

²⁵ NJA 2015 s. 3, p. 14.

²⁶ Svenska Teknologföreningen utarbetade de allmänna bestämmelserna år 1965.

²⁷ Hellner m.fl., *Speciell avtalsrätt II: Allmänna ämnen*, s. 148.

²⁸ Bengtsson. *Särskilda avtalstyper I*, s. 111.

rätt att häva entreprenadkontraktet. I kap 8 § 1 p.1 finner vi den reglering som är av relevans för uppsatsen. Beställarens rätt till hävning föreligger:

1. *Om entreprenaden har försenats så att den uppenbarligen inte kan färdigställas inom kontraktstiden. Detta gäller endast om förseningen inte beror på omständigheter som ger rätt till tidsförlängning och att en försening av färdigställandet skulle medföra **väsentlig olägenhet** för beställaren.*

...

För att beställaren ska ha rätt att häva entreprenadkontraktet krävs det alltså att arbetet uppenbart inte kan färdigställas inom kontraktstiden, och att förseningen skulle medföra en väsentlig olägenhet för beställaren. Här bör poängteras att formuleringen syftar på att *förseningen i sig* ska medföra en väsentlig olägenhet, och alltså inte kontraktsbrottet som sådant. I motiven bakom AB-avtalen (Motiv AB 72) föreskrivs att det, vid utformningen av hävningsreglerna, övervägdes om hävning skulle förutsätta ett väsentligt *kontraktsbrott*. Ett sådant krav infördes dock aldrig och motiveringen var att hävningsförutsättningen bör vara mer inriktad på *verkan* av kontraktsbrottet, än själva kontraktsbrottet som sådant. Följaktligen kan ett – i sig ringa kontraktsbrott – ge upphov till hävning, om konsekvensen av kontraktsbrottet är av väsentlig grad. I motiven konstateras att det faktum att förseningen ska medföra väsentlig olägenhet är ämnat att ansluta sig till allmänna avtalsrättsliga principer, och att hävning måste betraktas som en ”synnerligen radikal åtgärd.”²⁹

2.4 Väsentlighetsbedömningar i entreprenadrätten

2.4.1 En överblick av praxis

Svensk rättspraxis bjuder inte på några närmre detaljer om vari väsentlighetsrekvisitet skall anses bestå. Inte minst stämmer detta väl in på det entreprenadrättsliga området där endast en handfull av uttalanden kan ge vägledning i fråga om just hävning av entreprenadavtal på grund av dröjsmål.

---

²⁹ Motiv AB 72 s. 237.

I hovrättsdomen T 8169-19³⁰ konstaterades bland annat att hänsyn ska tas till omständigheterna i fallet, och då specifikt *beställarens intressen* och *entreprenadens status*. För det fall det har *tydliggjorts* att entreprenadens färdigställandetidpunkt är av stor betydelse kan detta vara avgörande för rekvisitets uppfyllande. Andra avgöranden har gjort bedömningen att om förseningar *kombinerats med brister* är det ofta fråga om en väsentlig olägenhet, samt om förseningen medför att annat arbete inte kan påbörjas inom tid, och att detta i sig medför *ytterligare* en försening.³¹ Slutligen har det även konstaterats att en försening i förhållande till ett "*kort arbete*" har större chans att utgöra en väsentlig olägenhet än vid ett långvarigt arbete.³²

Orsaken till att det inte finns mer än en handfull av avgöranden som konkretiserar väsentlighetsbedömningen kan *bland annat* förklaras av det faktum att uppkomna entreprenadvister historiskt sett har prövats i skiljeförfaranden.³³ På senare år har detta dock ändrats något, och även entreprenadvister har blivit allt vanligare i allmän domstol. HD har även klargjort vilken metod som ska tillämpas vid tolkning av entreprenadavtal (främst AB 04), vilken kommer att *redogöras* för i avsnitt 6, samt *analyseras* i avsnitt 7.2.³⁴

3 SVEA HOVRÄTT T 872-19

3.1 Inledning

Den 27 januari 2021 avkunnade Svea Hovrätt sin dom i målet T 872-19. Beslutet grundas på att rekvisitet väsentlig olägenhet måste ses i ljuset av *hävningens konsekvenser*. Eftersom återstående arbeten inte kunde förväntas ske på kortare tid efter att en hävningsförklaring skett, så var domstolens slutsats att hävningsrätt inte förelåg.

3.2 Målet

3.2.1 Bakgrund

Svenska bostäder upphandlade en totalentreprenad avseende byggandet av två flerfamiljshus utanför Hässelby. Serneke Bygg AB (Serneke) tilldelades kontraktet och

---

³⁰ Svea Hovrätt T 8169-19, s. 7.

³¹ Svea Hovrätt T 909-19 och Södertörns Tingsrätt T 14922-17.

³² Stockholms Tingsrätt T 5015-17.

³³ Även doktrin är inte särskild utbredd när det kommer till väsentlighetsbedömningen vid entreprenadavtal. Att det saknas både praxis och doktrin kan tänkas vara en följd av varandra.

³⁴ Anders, Ingvarson. Marcus, Utterström. SvJT, *Högsta domstolens intåg i entreprenadrättens slutna rum*. SvJT 2015 s. 259.

Bäckström Anläggning AB (Bäckström) anlätades som underentreprenör av Serneke för utförande av markarbeten. Avtalsförhållandet reglerades av parternas entreprenadavtal, administrativa föreskrifter samt ABT 06. Entreprenadavtalet reglerar bland annat kontraktssumman och *tidsplanen*³⁵, enligt vilken Bäckström skulle anpassa sig till den *huvudtidsplan*³⁶ som Serneke tagit fram åt Svenska Bostäder. Av *tidsplanen* framgår att Bäckström skulle påbörja röjning vecka 11 2016 och vara färdigställda med arbetet (exklusive återfyllning och finplanering) i mitten av vecka 35 2016.³⁷

Då kommunen inte meddelade bygglov och startbesked inom förväntad tid, uppstod en inledande försening. I målet var ostridigt att Bäckström före dess kunde utföra vissa förberedande arbeten – det var däremot tvistigt hur lång tidsförlängning Bäckström hade rätt till på grund av det försenade bygglovet. Efter den inledande förseningen skickade Bäckström två olika reviderade tidsplaner till Serneke och den sista innebar ett färdigställande vecka 8 2017. Den 19 oktober 2016 valde Serneke att häva kontraktet med Bäckström på grund av dröjsmål med entreprenadarbetena. Tingsrätten hade att ta ställning till dels huruvida Bäckström haft rätt till tidsförlängning – och isåfall hur länge – dels, huruvida Serneke haft rätt att häva entreprenadkontraktet.³⁸ Det är den senare frågan om hävningsrätten som är central för uppsatsen.

3.2.2 Tingsrättens bedömning

Tingsrätten konstaterar förutsättningarna för att få häva ett entreprenadavtal enligt ABT 06, och att kravet på väsentlig olägenhet är en allmän avtalsrättslig princip. Vid väsentlighetsbedömningen ska samtliga omständigheter beaktas, däribland om avtalsbrottets väsentlighet har varit synbar för den avtalsbrytande parten. Tingsrättens bedömning i den första frågan innebar att den avtalade kontraktstiden skall anses ha löpt ut den 1 september 2016, dvs vecka 35. På grund av det försenade bygglovet hade dock Bäckström rätt till tidsförlängning med 12 veckor, dvs till vecka 47. Sernekes hävningsförklaring inträffade vecka 42.³⁹

---

³⁵ Med enbart ”tidsplan” avses den tidsplan som tagits fram av Bäckström.

³⁶ Med ”Huvudtidsplan” avses den tidsplan som Serneke tagit fram till Svenska Bostäder.

³⁷ Stockholms Tingsrätt, T 5015-17. 2018-12-20, s. 5.

³⁸ Stockholms Tingsrätt, T 5015-17. 2018-12-20, s. 6.

³⁹ Stockholms Tingsrätt, T 5015-17. 2018-12-20, s 68.

Tingsrätten bedömer visserligen att det vecka 42 stod klart att arbetena inte skulle kunna färdigställas vecka 47, och att detta skulle medföra en väsentlig olägenhet för Serneke. Tingsrätten gör däremot bedömningen att väsentlighetskravet inte ska anses uppfyllt då *väsentligheten* inte varit synbar för Bäckström vid avtalets ingående, eller när förseningarna uppstod. Både Bäckström och Serneke hade gjort varsin hindersanmälan och Serneke uppmanade Bäckström att undanröja hinder i syfte att färdigställandet inte skulle försenas än mer. Serneke hade även mailat och informerat om att Serneke förutsätter att Bäckström följer tidsplanen. Tingsrätten gjorde bedömningen att det inte – före hävningsförklaringen – hade tydliggjorts för Bäckström hur viktigt det var för Serneke att Bäckström höll sig till kontraktstiden. Hävningen kom som en överraskning för Bäckström och tingsrätten gjorde den samlade bedömningen att dröjsmålets väsentlighet inte varit synbar nog för Bäckström. Serneke hade därmed inte haft rätt att häva entreprenadavtalet.⁴⁰

3.2.3 Hovrättens bedömning

Avseende målets första fråga – dvs kontraktstiden och huruvida Bäckström haft rätt till tidsförlängning – gör hovrätten ingen annan bedömning än den tingsrätten vidtagit. Vad gäller frågan om Serneke haft rätt att häva avtalet, inleder hovrätten – liksom tingsrätten – med att kartlägga dem rättsliga utgångspunkterna i ABT 06 8 § 1 p. 1.

Gällande väsentlighetsrekvisitets förutsättningar inleder hovrätten med att *”Det finns inget dispositivt entreprenadrättsligt väsentlighetsbegrepp. Begreppet får därför anses ha samma innebörd som vid tolkning av avtal i allmänhet.”*⁴¹ Domstolen fortsätter med att det generellt sett bara är omfattande och betydelsefulla avsteg från kontraktsuppfyllelse som kan åberopas som grund. Vad gäller synbarhetsrekvisitet gör dock hovrätten en annan bedömning än tingsrätten. Hovrätten bedömer att det saknas tillräcklig grund för att fastslå att något synbarhetsrekvisit är en nödvändig förutsättning för hävning. Avsnittet avslutas därefter med följande uttalande:

---

⁴⁰ Stockholms Tingsrätt, T 5015-17. 2018-12-20, s 69.

⁴¹ Svea Hovrätt T 872-19, s. 33.

”Om inte färdigställandet kan förväntas ske på kortare tid efter en hävningsförklaring, kan inte gärna en försening av färdigställandet medföra en väsentlig olägenhet för beställaren”.⁴²

Domstolen utvecklar inte uttalandet närmre än så, men avviker alltså från tingsrättens bedömning avseende synbarhetsrekviset. Båda instanserna kommer till slutsatsen att Serneke inte haft rätt att häva avtalet, men hovrätten grundar slutsatsen istället på att Serneke inte visat att arbetena – genom hävningen – kom att slutföras tidigare än den färdigställandetidpunkt som Bäckström hade rätt till. Serneke hade inte heller fog för att anta att så skulle bli fallet. Förutsättningarna för väsentlighetsrequisitet var därmed inte uppfyllda, och Serneke gjorde sig skyldig till en obefogad hävning.

4 KONTRAKTSRÄTTSLIG PROBLEMLÖSNINGSMETODOLOGI

4.1 Inledning

Eftersom hovrätten hänvisar till den allmänna kontraktsrätten bör uppsatsen belysa några av dem viktiga huvuddragen för området. Det bör dock konstateras att detta avsnitt inte gör anspråk på att förklara den kompletta juridiska metoden, utan enbart belysa *möjliga verktyg* vid arbetet av den allmänna kontraktsrätten. De verktyg som här belyses har konstaterats vara gängse, men det behöver inte betyda att de används av alla jurister – eller ens på samma sätt.⁴³

Med *allmän kontraktsrätt* avses i denna uppsats den del av kontraktsrätten som inte ansluter sig till den *speciella kontraktsrätten*. Den speciella kontraktsrätten avser den del som omfattar speciella kontraktstyper som oftast regleras i lag, medan den allmänna kontraktsrätten i regel saknar kodifiering.⁴⁴ Entreprenadavtal klassificeras exempelvis som den speciella kontraktsrätten då – trots avsaknaden av lag – arbetet underkastas standardavtalen som kan *liknas* med en lag.⁴⁵ Den svenska rättsordningen – liksom de övriga skandinaviska länderna – har valt att inte kodifiera hela rättsordningen. Den svenska lagstiftaren valde istället att punktvis reglera några specifika områden som ansågs vara

---

⁴² Svea Hovrätt T 872-19, s. 34.

⁴³ Heidbrink. *Kontraktsbrottsföljder*, s. 51.

⁴⁴ Hellner m.fl., *Speciell avtalsrätt II: Allmänna ämnen*, s. 21-22.

⁴⁵ Jan, Hellner, Richard, Hager, Annina H. Persson. *Speciell avtalsrätt II*. Kontraktsrätt. Sjunde upplagan. 1 häftet – särskilda avtal. Norstedts Juridik, 2021, s. 147.

mest *centrala*, och alltså inte försöka skapa ett enhetligt lagstiftningsverk innehållande ”alla” rättsregler. Rättsvetenskap och rättspraxis har på detta sätt fått en central roll att fylla ut de okodifierade delarna av förmögenhetsrätten. Så länge *lex specialis* beaktas, kan den allmänna kontraktsrätten i princip tillämpas på vilken kontraktstyp som helst.⁴⁶

4.2 Den utfyllande verksamheten

Att många avtalstyper är oreglerade är inte ett problem i sig utan blir istället föremål för en *utfyllande* verksamhet. Den utfyllande verksamheten består i att komplettera ett avtalsförhållande med villkor där en viss fråga har lämnats oreglerad, och inte kan lämnas åt en *tolkande* verksamhet. Utfyllnad (jfr det engelskspråkiga ”*gap-filling*”) går alltså ut på att man kompletterar avtalet och fyller ut en ”lucka”.⁴⁷ Hultgren beskriver det som att det alltid innebär en komplettering av avtalsinnehållet och att syftet är att tillföra en norm (konstruera en regel) som framkallar en rättsföljd till den rättsfråga vi har vid handen. Detta steg vidtas efter att avtalstolkning skett och man har konstaterat att avtalet inte kan ge någon vägledning i frågan.⁴⁸ Här bör dock poängteras att det kan anses råda viss begreppsförvirring på området, och att begrepps användningen avseende *regler*, *allmänna principer* m.m. kan skilja sig något åt – domstolen kan använda sig av en terminologi, medan det i doktrin förekommer en annan.⁴⁹

Konstruktion av rättsregel kan ske på huvudsakligen två sätt – dels genom *analogi*, dels genom *den allmänna regeln*. Båda varianterna förekommer på den allmänna kontraktsrättens område och kan sägas vara de varianter som kan användas om man inte vill hänskjuta sig till godtycke.⁵⁰ En analogi utgör i regel en försiktig förändring av en lagregel så att den kan tillämpas utanför regelns egentliga tillämpningsområde. Det föreligger olika typer av analogier – Hultgren talar exempelvis om laganalogier och institut analogier. Laganalogier syftar på det tillvägagångssätt där en lagregel tillämpas utanför dess tilltänkta tillämpningsområde, medan institut analogier syftar på när flertalet regler – exempelvis ett helt kapitel – tillämpas utanför det tilltänkta området. En analogi –

---

⁴⁶ Heidbrink. *Kontraktsbrottspåföljder*, s. 17-20.

⁴⁷ Hultgren. *Fel i tjänst*, s. 77.

⁴⁸ Hultgren. *Fel i tjänst*, s. 79.

⁴⁹ Uppsatsen ansluter sig i det här avseendet i huvudsak till den begreppsterminologi som i huvudsak tillämpas av Peter Hultgren och Jakob Heidbrink. Se Hultgren, *Fel i tjänst* samt Heidbrink. *Kontraktsbrottspåföljder*.

⁵⁰ Heidbrink. *Kontraktsbrottspåföljder*, s. 80.

oavsett vilken av typerna – förutsätter dock att avtalstyperna är närbesläktade med varandra.⁵¹ Konstruktion av en allmän regel fungerar däremot lite annorlunda och man samlar istället ihop så många närbesläktade lagstadgade regler som möjligt och undersöker om de kan anses ha någon gemensam nämnare. Det är alltså fråga om en abstraktion ifrån flera underliggande lagregler, inom olika lagstiftningar. Väsentlighetsrekvisitet vid hävning kan sägas utgöra en sådan allmän regel då förutsättningen att det krävs ett väsentligt avtalsbrott kommer till uttryck i *så pass många* lagregler.⁵²

4.3 Rättssäkerhet och rättssystematik

Eftersom den kontraktsrättsliga problemlösningsmetodologin går ut på att fylla ut avtalet med en norm som initialt inte inrymts i avtalet, aktualiseras frågor om rättssäkerhet och förutsebarhet. Rättsreglerna spelar en viktig roll i samhället genom att fördela rättigheter och skyldigheter medborgarna emellan. Med detta synsätt kan man se rättsreglerna – och de rättsliga institutionerna – som ett instrument för fördelning av samhällsliga intressen. Denna roll är som störst framträdande inom reglering så som sociallagstiftning och skattelagstiftning, men den *legitimerande* rollen kan sägas framträda särskilt inom förmögenhetsrättens område med dess centrala bestämmelser kring avtalsreglering.⁵³

Legitimitet bygger ofta på rättssäkerhet och rättssäkerhetsbegreppet kan förklaras som att en medborgare ska åtnjuta rättsligt skydd mot både enskilda och staten, och att den offentliga makten utövas inom en rättslig ram.⁵⁴ Maktutövningen ska på så vis uppvisa en hög grad av förutsebarhet, vilket följaktligen resulterar i en hög grad av *formell rättssäkerhet*. Bert Lehrberg beskriver det som att från ett rättstekniskt och rättsystematiskt perspektiv är det viktigt att etablera någorlunda *enkla och klara regler* som på ett logiskt sätt hänger samman med det övriga regelsystemet.⁵⁵ Systematiska argument kan sägas användas i all typ av juridisk argumentation, men det förekommer i olika skepnader. Aleksander Pezcenik uppställer ett antal kriterier i fråga om formell rättssäkerhet och vilket tillvägagångssätt som främjar rättssäkerheten. Likt Lehrberg är den första förutsättningen

---

⁵¹ Heidbrink. *Kontraktsbrottspåföljder*, s. 80-83.

⁵² Heidbrink. *Kontraktsbrottspåföljder*, s. 82.

⁵³ Håkan, Hydén. *Rättens samhällsliga funktioner*. SvJT 1979 s. 51.

⁵⁴ Aleksander, Peczenik. *Vad är rätt – Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation*. Norstedts Juridik, Uppl. 1:1, Stockholm, 1995, s. 49.

⁵⁵ Bert, Lehrberg. SvJT. *Vad är ett "väsentligt avtalsbrott"? Några synpunkter på väsentlighetskravet i det sammordiska köplagsförslaget NU 1984:5*. SvJT 1987 s. 433.

att det råder enkla regler och ju *exaktare rättsreglerna* är, ju bättre återspeglar dessa regler idealet om likhet inför lagen. Även allmänhetens insyn är av relevans för rättssäkerheten och ju öppnare rättsreglernas innehåll och rättstillämpningspraxis är för *allmänhetens insyn*, ju större är den oavhängighet är som domstolarna åtnjuter.⁵⁶

Samtidigt som förmögenhetsrätten bygger på *systemet*, bygger den också på att främja samhällsekonomin och samhällsnyttan (ekonomisk effektivitet). Många förmögenhetsrättsliga regler kan därmed förklaras med en ekonomisk teori.⁵⁷ Detta genomsyrar även den speciella kontraktsrätten och i *Motiv AB 72* framgår det bland annat att hävningsregeln är uppbyggd i syfte att främja – och inte äventyra – produktionsekonomin.⁵⁸ I syfte att få den utfyllande verksamheten att fungera bör det alltså finnas ett visst mått av rättssäkerhet, samtidigt som avtalssituationer ser olika ut, och därtill även kräver ett visst mått av effektivitet och flexibilitet.

5 VÄSENTLIGHETSREKVISITET I ALLMÄN KONTRAKTSRÄTT

5.1 Väsentlighetsrekvisitet – utveckling

I hovrättens uttalande konstaterar domstolen att väsentlighetsrekvisitet i entreprenadavtal ska tolkas som *avtal i allmänhet*. Följaktligen bör det undersökas hur väsentlighetsrekvisitet kan uppställas inom den allmänna kontraktsrätten, och huruvida något stöd – för uppställandet av ett tidsvinstkrav – går att återfinna. Som ovan nämnt bjuder däremot inte svensk rättspraxis på några närmre detaljer om vari väsentlighetsrekvisitet skall anses bestå, men däremot bjuder doktrin på en del uttalanden om vad som ska vara vägledande i allmän kontraktsrätt, och vilka förutsättningar som *generellt* krävs för att väsentlighetsrekvisitet skall anses uppfyllt. Nedan följer en redogörelse av väsentlighetsrekvisitets *kronologiska* utveckling.

5.1.1 Väsentlighetsrekvisitet som en köprättslig presumtion

Bertil Bengtsson var tidig med att diskutera hävningsrätten och hur väsentlighetsregeln skulle tolkas och tillämpas. I hans bok⁵⁹ om hävningsrätt och uppsägningsrätt beskriver

---

⁵⁶ Peczenik, *Juridikens teori och metod – En introduktion till allmän rättslära*, s. 11.

⁵⁷ Boel, Flodgren. SvJT. *Civilrätten i ett framtidsperspektiv*. SvJT 100 år, s. 27.

⁵⁸ Motiv AB 72, s. 237.

⁵⁹ Bertil, Bengtsson. *Hävningsrätt och uppsägningsrätt vid kontraktsbrott*. P.A. Norstedt & Söners Förlag, Stockholm, 1967.

han hur hävningsrätten var i hög grad tidigare inskränkt för det fall då lagbestämmelser saknades. I och med köplagens tillkomst år 1905 ändrades dock läget och man hade då erhållit en modern lagstiftning som var central på det obligationsrättsliga området. I brist på annan lagstiftning kom köplagen att tillmätas betydelse långt utöver dess ursprungliga tillämpningsområde, och efter dess tillkomst var det inga tvivel om att huvudregeln vid hävning krävde ett *väsentligt* kontraktsbrott.⁶⁰ 1905 års köplag reglerade väsentlighet vid hävning i både 21 §, 28 §, 42 § och 43 §, men det är 21 § som ofta tillmätts extra vikt i sammanhanget. Bestämmelsen stadgar att om säljarens dröjsmål är av ringa betydelse får köpet inte hävas. Vidare ska bedömningen ske utifrån borgenärens perspektiv, men hur väsentlighetsbedömningen närmre ska ske, framgår inte i bestämmelsen. Som ovan nämnt tillämpades köplagens regler även vid andra typer av avtal och Bengtsson beskriver det som en *presumption* för att de köprättsliga grundsatserna ska användas vid även andra avtal.

Bengtsson diskuterar även *förutsättningslärans* innebörd och ställning i nordisk rätt. Förutsättningsläran är den lära enligt vilken en parts bundenhet av ett avtal beror på dennes förutsättningar vid avtalets ingående. Metoden innebär ett hypotetiskt prov av den inställning som kan ha förekommit i fallet. Det har under åren invänts mycket mot det hypotetiska provet, och att det saknar en självständig betydelse. Bengtsson diskuterar för- och nackdelar med metoden, men kommer till slutsatsen att det inte är vidare nödvändigt att använda sig av det hypotetiska provet för att pröva väsentligheten i ett fall.⁶¹ Vidare granskar Bengtsson om det finns några andra tänkbara sätt att precisera när ett kontraktsbrott ska anses väsentligt eller inte. En tänkbar regel skulle vara den att hävning endast kan appliceras för det fall borgenärens intresse av avtalet bortfallit. Bengtsson menar dock på att man då hamnar i att man måste definiera *intresset* i sammanhanget och att det endast går att tillämpa vid avtal där det inte är fråga om en kontinuerlig uppfyllelse.

5.1.2 Väsentlighetsrequisitet som en huvudregel om borgenärens individuella intressen

I Knut Rodhes lärobok⁶² i obligationsrätt beskrivs bland annat bakgrunden till hävning och hur väsentlighetsrequisitet har vuxit fram under tid. Under 1800-talet var Sverige relativt

---

⁶⁰ Bengtsson. *Hävningsrätt och uppsägningsrätt vid kontraktsbrott*, s. 103.

⁶¹ Bengtsson. *Hävningsrätt och uppsägningsrätt vid kontraktsbrott*, s. 190-201.

⁶² Knut, Rodhe. *Lärobok i obligationsrätt*, Uppl., 6. Norstedts Förlag, Stockholm, 1986.

tveksam till hur huruvida man skulle erkänna hävning av avtal som en påföljd. Detta ändrades dock efterhand, även om hävningsrätten var fortsatt begränsad till vissa särskilda avtalstyper. Efter hand insåg man att väsentligheten utgjorde ett bra mått på när man ansåg att man gått för långt och kravet infördes då som nämnt i 21 § i 1905 års köplag. Enligt Rodhe är kravet på väsentlighet den viktigaste inskränkningen i hävningsrätten och kravet har upprätthållits i praxis utan direkt lagstöd.⁶³

Vid bedömningen av om ett väsentligt kontraktsbrott föreligger föreskriver Rodhe att man som huvudregel ska utgå från borgenärens individuella förhållanden. För det fall det inte finns tillräckliga omständigheter att gå på får man falla tillbaka på vad som utgör väsentlighet enligt den *allmänna uppfattningen* på området. Rodhe beskriver att väsentlighetskravet ofta utgör en standardisering i olika lagrum, men att det i vissa fall kan förekomma vissa konkretiseringar i form av en kvantitativ gräns, eller ett uppräknande av olika kontraktsbrott av allvarlig karaktär. I vissa fall kan även kravet vara särskilt skärpt och kräver att väsentligheten är av betydelse för avtalsförhållandet i dess helhet och att man brutit mot avtalet på ett grovt sätt.⁶⁴ I andra fall krävs det vidare att gäldenären *de facto* insåg eller borde ha insett att kontraktsbrottet var väsentligt (jfr köplagen 21 §). Avslutningsvis kontrasterar Rodhe att hävningsrätten föreligger i de flesta fall oberoende av vilka orsakerna till själva kontraktsbrottet varit.⁶⁵

5.1.3 Väsentlighetsrekvisitet som tre huvudfrågor

Jan Hellner beskriver det som att det finns tre huvudfrågor som måste ställas när man prövar förutsättningarna för hävning. Den första avser väsentlighetskravet i sig och vad som ska förstås med väsentlighet. Den andra avser vilken hänsyn som ska tas till den förfördelande partens speciella intressen, och den tredje avser verkan av att väsentligheten har varit synbar.⁶⁶ Huvudregeln vid hävning av avtal är alltså att det förutsätter ett *väsentligt kontraktsbrott* och detta krav beskriver Hellner som det ”normala väsentlighetskravet”. Anledningen till detta är det faktum att kravet förekommer i olika lagar i stor utsträckning och kan sannolikt även tillämpas vid icke lagreglerade avtalstyper.

---

⁶³ Rodhe, *Lärobok i obligationsrätt*, s. 193.

⁶⁴ Se exempelvis 31 § Lag (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet.

⁶⁵ Rodhe, *Lärobok i obligationsrätt*, s. 194.

⁶⁶ Hellner m.fl., *Speciell avtalsrätt II: Allmänna ämnen*, s.191.

Att avtalsbrottet förutsätts vara av väsentlig betydelse framgår bland annat i köplagen⁶⁷, jordabalken⁶⁸, konsumenttjänstlagen⁶⁹ och sjölagen⁷⁰.

Vad gäller hävning på grund av dröjsmål inträder ofta väsentligheten först efter en tid och utgör undantagsvis väsentlighet redan den dagen då leveransen försitts. Hellner anger att det knappast är möjligt att ange några mer precisa eller generella riktlinjer för vad som ska anses vara ett väsentligt kontraktsbrott. Ett typiskt exempel är det att tillämpa väsentlighetsrekvisitet från *förutsättningsläran* i Ussings version, dvs att göra en hypotetisk bedömning av om parterna skulle ha ingått avtalet om det vetat om att kontraktsbrottet skulle inträffa. Hellner menar dock på att det hypotetiska provet har allmänt förkastats i svensk rätt.⁷¹

Den andra huvudfrågan som Hellner belyser är att väsentligheten ska bedömas med hänsyn till den förfördelade partens intressen. Detta görs vanligtvis genom en abstrakt bedömning, dvs av betydelsen för parter i allmänhet, men det görs även en konkret bedömning utifrån betydelsen för parten i det specifika fallet. Trots att ett avtalsbrott kan verka oväsentligt för parter i allmänhet, så kan alltså hänsyn tas till att det utgör en väsentlig olägenhet för den individuella parten.

Den sista frågan avser som nämnt synbarhetskravet, och huruvida den kontraktsbrytande parten *ska ha insett eller borde insett* väsentligheten. Hellner anger att detta krav uttrycks i många ”moderna lagtexter”, så som köplagen, men att någon enhetligt princip om synbarhet knappas kan uppställas som en konsekvent förutsättning för att få häva. Som konstaterades ovan gjorde även hovrätten denna bedömning avseende synbarhetskravet, och det finns alltså skäl att diskutera huruvida ett synbarhetskrav skall vara nödvändigt vid fall där avtalstypen är oreglerad i lag.⁷²

---

⁶⁷ 25 § 1 st., 39 § 1 st., 55 § 1 s t.

⁶⁸ 4:12, 12:11 1 st. 2 p.

⁶⁹ 21 § 3 st., 29 § 1 st. 1 meningen, 46 § 1 st.

⁷⁰ 13:11, 14, 14:29.

⁷¹ Hellner m.fl., *Speciell avtalsrätt II: Allmänna ämnen*, s. 192.

⁷² Hellner m.fl., *Speciell avtalsrätt II: Allmänna ämnen*, s. 193.

5.1.4 Väsentlighetsrekvisitet som en konkretisering

Christina Ramberg har försökt att konkretisera förutsättningarna för hävning än mer genom att uppställa en lista på relevanta omständigheter.⁷³ För det första krävs det att det är fråga om ett 1.) väsentligt avtalsbrott och 2.) vid väsentlighetsbedömningen ska *samtliga* omständigheter beaktas, däribland om:

- ”(a) avtalsbrottet leder till att den drabbade parten går miste om det som parten huvudsakligen hade rätt att förvänta sig enligt avtalet,
- (b) om den avtalsbrytande parten vid tiden för avtalets ingående eller vid tiden för avtalsbrottet borde ha insett avtalsbrottets betydelse för den drabbade parten,
- (c) avtalsbrottet är avsiktligt eller vårdslöst,
- (d) avtalsbrottet rubbar förtroendet mellan parterna,
- (e) avtalsbrottet inte är den egentliga anledningen till hävningen,
- (f) den drabbade partens intressen kan tillgodoses genom andra påföljder än hävning, och om
- (g) den avtalsbrytande parten drabbas oproportionerligt hårt av hävning.”

Hellner är kritisk mot den här typen av konkretiseringar och menar på att de försök som gjorts vanligen visat sig antingen ohållbara eller intetsägande.⁷⁴ Eftersom väsentlighetsbedömningen i huvudsak utgör en bedömning i det enskilda fallet, så kan man argumentera att det av uppenbara anledningar är problematiskt att ens *försöka* ange generella riktlinjer. Rambergs lista syftar dock inte till att vara heltäckande utan endast utgöra en vägledning i vad som *kan vara av betydelse* i det enskilda fallet.

5.1.5 Väsentlighetsrekvisitet som en bedömning av förtroende och avtalets karaktär

Jakob Heidbrink beskriver de generella förutsättningarna för hävning med två rekvisit – dels att avtalsbrottet är väsentligt – dels att den avtalsbrytande parten skall inse väsentligheten.⁷⁵ Förutsättningarna finner stöd i flertalet lagrum så som köplagen, konsumentköplagen, konsumenttjänstlagen, kommissionslagen m.m.⁷⁶ Som tidigare

---

⁷³ Avtalslagen 2020. <https://www.avtalslagen2020.se/Section/12.3.1>. (Hämtad 2022-11-20)

⁷⁴ Hellner m.fl., *Speciell avtalsrätt II: Allmänna ämnen*, 192.

⁷⁵ Heidbrink, *Kontraktbrottspåföljder*, s. 280.

⁷⁶ Se tex. 25 § KöpL, 13 § KköpL, 21 § KtjL, 35 § KommL.

konstaterats ska väsentligheten bedömas utifrån den drabbades synpunkt, dvs det är utifrån dennes perspektiv som väsentlighetsbedömningen ska vidtas. När det kommer till att avgöra vad som utgör väsentlighet sammanfattar Heidbrink att det finns två olika varianter. Den ena varianten avser *förlorat förtroende*, och den andra huruvida avtalsbrottet *förändrar avtalets karaktär*.

Mot bakgrund av rättspraxis är ett avtalsbrott alltså väsentligt om det antingen, på ett objektivt befogat sätt, leder till att den berättigades förtroende för den förpliktade har gått förlorat. Detta avser den förpliktades vilja och förmåga att prestera det som parterna kommit överens om enligt avtalet. Det andra varianten av väsentlighet består i att den berättigade genom kontraktetsbrotten har berövats det som den rimligen kunde förvänta sig av avtalet.⁷⁷ Avseende insiktsrekvisitet tillämpar Heidbrink en jämförelse med den engelska rättens beräkning (*Hadley v. Baxendale*) av skadestånd, och kommer till slutsatsen att den förpliktade kan sägas ha insett eller bort ha insett väsentligheten av kontraktetsbrottet om det 1.) är en självklar konsekvens i förhållande till vilken motpart som helst, eller 2.) om den berättigade specifikt uttryckt att det varit av särskilt vikt.⁷⁸

5.2 Sammanfattning

Även om väsentlighetsrekvisitetet svårligen ter sig konkretiseras, kan man ändå uttröna vissa allmänna riktlinjer och principer. Det råder inga tveksamheter om att 1905 års köplag erhöll en mycket stark ställning i förhållande till den allmänna kontraktsrätten. Detta inflytande avtog något i och med införandet av köplag (1990:931)⁷⁹, men köprätten är fortfarande av betydande vägledning vid frågor om allmän kontraktsrätt, och därtill väsentlighetsbedömningens förutsättningar.⁸⁰ I övrigt bör väsentlighetsbedömningen utgå från *borgenärens intressen*, vad som kan *förväntas* av avtalet, *förtroendet* samt huruvida *avtalets karaktär* ändras.

---

⁷⁷ Heidbrink, *Kontraktetsbrottsföljder*, s. 284.

⁷⁸ Heidbrink, *Kontraktetsbrottsföljder*, s. 290.

⁷⁹ Se 25 § KöpL för nuvarande bestämmelse om hävning på grund av dröjsmål.

⁸⁰ Heidbrink, *Kontraktetsbrottsföljder*, s. 40.

6 HD:S TOLKNINGSMETOD

6.1 Inledning

HD har bland annat i rättsfallen *NJA 2013 s. 271*, *NJA 2014 s. 960* och *NJA 2015 s. 862* konstaterat allmänna utgångspunkter för tolkning av standardavtal inom entreprenadbranschen.⁸¹ Liksom vid avtalstolkning i allmänhet gäller i första hand vad parterna gemensamt har kommit överens om. Om partsavsikten inte ger någon ledning ska tolkningen vidare göras med stöd av 1.) villkorets ordalydelse, 2.) avtalets systematik, 3.) dispositiv rätt, och 4.) bestämmelsens ändamål.

Med den gemensamma partsavsikten avses vad parterna till exempel har diskuterat vid avtalets ingående, och liknande omständigheter som kan ge uttryck för den gemensamma viljan.⁸² Om det saknas en gemensam partsavsikt ska tolkningen istället göras på objektiva grunder. Utgångspunkten för den objektiva bedömningen är det omtvistade standardvillkorets ordalydelse. Om ordalydelsen ger utrymme för olika tolkningar – eller inte för någon tolkning alls – ska ledning istället sökas i avtalets systematik och de övriga villkoren i avtalet. Detta är av särskild vikt när det är fråga om ett avtal där bestämmelser är avsedda att utgöra ett sammanhängande system.⁸³

För det fall varken ordalydelsen eller avtalets systematik kan ge någon vägledning i frågan ska tolkningen ske i *ljuset av dispositiv rätt*.⁸⁴ Som tidigare nämnt är entreprenadavtal en icke lagreglerad avtalstyp och ledning får därmed sökas i allmänna obligationsrättsliga principer, och vad som gäller för närliggande avtalstyper. Köplagens reglering är här av särskilt intresse och avtalet kan på vissa sätt liknas med ett köpeavtal. Bengtsson beskriver det som att det utförda arbetet blir undan för undan beställarens egendom, liksom köparen vid succesiv leverans får godset levererat i flera poster.⁸⁵ Detta innebär dock inte att man helt okritiskt kan tillämpa köprättsliga principer på entreprenadavtal. Man måste fortfarande beakta att det är fråga om två olika avtalstyper, och vid tolkningen av vissa villkor, kan det finnas anledning att särskilt beakta entreprenadavtalets speciella drag.⁸⁶ Det kan med andra ord finnas situationer där den relevanta dispositiva rättsregeln inte

---

⁸¹ Även *NJA 2012 s. 597*.

⁸² Se bl.a. *NJA 2014 s. 960 p. 20*.

⁸³ *NJA 2014 s. 960 p. 22*.

⁸⁴ *NJA 2013 s. 271 p. 7 & NJA 2014 s. 960 p. 23*.

⁸⁵ Bengtsson, *Särskilda avtalstyper I*, s. 105.

⁸⁶ *NJA 2013 s. 271 p. 7 & NJA 2014 s. 960 p. 24*.

passar in i avtalssystemet och det slutliga steget blir således att göra en övergripande rimlighetsbedömning. I undantagsfall kan detta även innebära att en lucka i avtalet fylls ut med en till det specifika avtalet anpassad regel.⁸⁷

I anledning av att prövningstillstånd inte meddelats i frågan kommer nu HD:s tolkningsmetod att tillämpas i syfte att illustreras som en måttstock för bedömningen. Det som följer är sålunda en *hypotetisk* undersökning för att illustrera *inom vilka ramar* en bedömning troligtvis hade förhållit sig.

6.2 Villkorets ordalydelse och avtalets systematik

Av tingsrätten och hovrätten att döma har det inte varit möjligt att urskilja någon gemensam partsavsikt mellan Serneke och Bäckström avseende rättsfrågan om hävning. Inga omständigheter vid sidan av avtalsinnehållet är därtill av intresse och kan bidra till tolkningsfrågan. Den första bedömningen avser således (1) villkorets ordalydelse och (2) avtalets systematik. Tolkningen ska göras utifrån en objektiv mening med utgångspunkt från textens normala språkliga betydelse.⁸⁸ I 8 kap 1 § finns som konstaterat hävningsgrunder för beställare och likaledes i 8 kap 2 § hävningsgrunder för entreprenören. Vid en läsning av bestämmelserna är det värt att uppmärksamma att någon hävningsgrund på grund av ”annat väsentligt kontraktsbrott” inte föreligger. Vidare framgår det av bestämmelsens ordalydelse att hävningen enbart tar sikte på återstående arbeten och att det således är fråga om en *partiell hävning*.⁸⁹ Vidare kan vi även konstatera – som diskuterats ovan – att hävningen inte förutsätter att kontraktsbrottet per se är väsentligt, utan bedömningen utgår från förseningen och således kontraktsbrottets följder. Hävningsreglerna skiljer sig i dessa hänseendena från den dispositiva rätten.⁹⁰ I övrigt förekommer ingen framträdande vägledning i fråga om hur bedömningen av väsentlig olägenhet ska vidtas, och prövningen övergår således till den dispositiva rätten.

---

⁸⁷ NJA 2014 s. 960 p. 23.

⁸⁸ NJA 2007 s. 35.

⁸⁹ Ett avtal som delvis hävs. Se bland annat Avtalslagen 2020 12.3.2 Partiell hävning <https://www.avtalslagen2020.se/Section/12.3> (hämtad 2022-11-29).

⁹⁰ Se t.ex. 25 § KöpL.

6.3 Fastställande av dispositiv rätt och rimlighetsbedömning

När det gäller att fastställa innehållet i dispositiv rätt för entreprenadavtal får ledning sökas i allmänna obligationsrättsliga principer, samt vad som gäller för närliggande avtalstyper.⁹¹ Enligt HD:s tolkningsmetod ska prövningen i detta avseende ske utifrån vad som hade gällt för de i målet aktuella frågeställningarna, om parternas avtal reglerats *enbart* av dispositiv rätt.⁹² Som ovan konstaterat är här köprättens reglering av särskild betydelse, om än viss försiktighet måste iakttas. Ett rimligt tillvägagångssätt hade därav troligtvis varit att undersöka köplagens reglering i fråga om hävning på grund av dröjsmål. Som ovan konstaterats regleras dröjsmål i köplagens 25 § och stipulerar att ”köparen får häva köpet på grund av säljarens dröjsmål om *avtalsbrottet är av väsentlig betydelse* för köparen och säljaren insåg eller borde ha insett detta.” Som bekant skiljer sig formuleringarna här åt och köplagen förutsätter att *kontraktsbrottet* varit av väsentlig betydelse. I övrigt har uppsatsen tidigare snuddat något vid den köprättsliga regleringen och några av de omständigheter som är av relevans för bedömningen.

I lagkommentaren⁹³ till bestämmelsen framgår det bland annat väsentlig betydelse endast ska utgå från köparens intresse. Huruvida det är betungande för säljaren saknar alltså helt och hållet betydelse. Vidare saknar också orsaken till dröjsmålet betydelse, och köparen har alltså rätt att häva, även om dröjsmålet beror på ett hinder utanför säljarens kontroll. Kommentaren belyser även tidsfaktorn som en aspekt som kan vara avgörande i sammanhanget – tidsfaktorns betydelse kan dock variera och detta mycket beroende på vad det är för typ av köp. Om leveransen eller färdigställandet är av betydande vikt – tex i anledning av att köparen har egna leveranser som behöver presteras – är detta en omständighet som särskilt ska beaktas.⁹⁴ Omständigheter som kan vara av betydelse vid bedömningen i fallet är exempelvis att Serneke går miste om det som denne kunde förvänta sig av avtalet – dvs att arbetet skulle vara färdigställt v. 47 (Från början v. 35, innan tidsförlängning). Vidare kan belysas att förseningen med betongarbetena innebar att stommontagen inte skulle kunna påbörjas enligt bestämd tid, vilket i sin tur orsakade

---

⁹¹ NJA 2014 s. 960 & NJA 2013 s. 271.

⁹² NJA 2014 s. 960 p. 25.

⁹³ Ola, Svensson, Lexino, Köplag (1990:931), 2020, 25 §.

⁹⁴ Jon, Kihlman., Jori, Munukka., Ola, Svensson. *Köplagen – en kommentar*. Karnov Group, Visby, 2017, s. 264-265.

följder så som att montaget var tvunget att nu ske vintertid, samt mellanlagras under tiden grunden färdigställdes.⁹⁵

Det är vidare rimligt att domstolen skulle diskutera synbarhetsrequisitet mot bakgrund av att den inryms i den köprättsliga regleringen, men att argument talar för att detsamma inte torde sägas råda inom den allmänna kontraktsrätten. Ser man däremot till den dispositiva rätten isolerat, så torde alltså ett synbarhetskrav vara för handen, och frågan blir sålunda huruvida Serneke visat för Bäckström att förseningen utgjorde en väsentlig olägenhet i fallet.

Mot bakgrund av ovan är det – i min mening – rimligt att anta att domstolen skulle kunna åstadkomma en bedömning med stöd av den dispositiva rätten och att en vidare bedömning, rimlighetsbedömning, inte är att anse som nödvändig. Det har dock konstaterats att rimlighetsbedömningen alltid ska vidtas som ett sista steg, och i det här fallet kan den tjäna som vägledning vid bedömning av om den dispositiva regeln (exempelvis 25 § KöpL) är rimlig att utgå ifrån i fråga om entreprenadavtal.⁹⁶ Som tidigare nämnt kan inte – trots att köprätten anses kunna ge uttryck för allmänna obligationsrättsliga principer – tillämpas helt utan eftertanke. Ett rimligt tillvägagångssätt hade därtill här varit att se till entreprenadavtalets speciella särdrag och huruvida den köprättsliga regleringen kan resultera i en illa tilltagen tillämpning. Utan någon närmre analys torde det inte finnas några direkta hinder att tillämpa den köprättsliga väsentlighetsregeln, men viss försiktighet bör dock alltid föregå tillämpningen.⁹⁷

6.4 Sammanfattning

Då frågeställningen är rent av hypotetisk, kan man svårligen konstatera hur HD *de facto* hade dömt i fallet. Med ledning av dess erkända tolkningsmetod kan vi däremot resonera kring de *aspekter* som troligtvis hade varit av betydelse, och huruvida tidsvinstkravet ligger i bedömningens riktning. Slutsatsen är bland annat att metoden leder oss in på den dispositiva rätten, varpå köprättens reglering är av central betydelse. Efter en

---

⁹⁵ Tingsrättsdomen, Stockholms tingsrätt T 5015-17, s. 55.

⁹⁶ Anders, Ingvarson., Marcus, Utterström. SvJT, *Högsta domstolens intåg i entreprenadrättens slutna rum*. SvJT 2015 s. 270.

⁹⁷ Ola, Svensson, Köplag 1990:931, *Lexino*, 25 §.

kartläggning av köprättens bedömningskriterier vid hävning av avtal på grund av dröjsmål kan vi även här konstatera att det inte återfinns något *uttryckligt* stöd för uppställandet av ett tidsvinstkrav. En rimlig bedömning hade snarare rört sig kring frågor om synbarhetsrekvisitet – och ifall ett sådant skulle krävas – huruvida Serneke visat för Bäckström att kontraktsbrottet utgjorde en väsentlig olägenhet.

7 ANALYS

7.1 Tidsvinstkravet – konsekvenser

7.1.1 Hög abstraktionsnivå

Hovrättens bedömning innebär i praktiken att det aldrig kan föreligga en rätt till hävning på grund av försening, om inte hävningen *de facto* leder till att förseningen elimineras eller minskas genom hävningen. Följden är därav ett tidsvinstkrav som varken går att återfinna i AB-avtalen, eller allmänna regler om hävning. De enda situationerna där tidsvinstkravet alltså skulle kunna vara tillämplbart är 1.) för det fall parterna avtalat om detta specifika tidsvinstkrav eller 2.) att parternas avtal genom jämkning kan ges ett annat innehåll än vad avtalet föreskriver. I fallet föreligger inga av dessa förutsättningar, vilket rimligen *kan* tolkas som att domstolen självant infört och tillämpat ett nytt rekvisit.

Tidsvinstkravet innebär vidare att *hävningen i sig* måste medföra en *förbättring* för beställaren. I svensk rätt definieras avtalsbrott med att en part inte presterar i enlighet med avtalet, och för att utreda huruvida avtalsbrott föreligger görs en jämförelse mellan å sidan det avtalade, och å andra sidan det inträffade (avtalsbrottet).⁹⁸ Vid bedömning av väsentlighetsrekvisitet vidtas en ”*värdering av om skillnaden är tillräckligt stor mellan å ena sidan felet och dess effekt och å andra sidan vad köparen hade fog att förvänta sig*”⁹⁹. Om jämförelsen – dvs skillnaden mellan de två situationerna – har medfört en väsentlig olägenhet, så är väsentlighetsrekvisitet uppfyllt.

I hovrättsdomen tillämpas visserligen också en jämförelse – likt rättsordningen i övrigt – men istället för att jämföra avtalsbrottet med det avtalade, jämförs avtalsbrottet med en

---

⁹⁸ Avtalslagen2020. 11.Avtalsbrott, 11.1 Definition av avtalsbrott.

<https://www.avtalslagen2020.se/Section/11.1> (2022-11-30)

⁹⁹ Kihlman, Munukka, Svensson. *Köplagen – En kommentar*, s. 400. Detta bekräftas även av Heidbrink, *Kontraktsbrottspåföljder*, s. 284.

situation där *hävning har skett*. Jämförelseobjektet är med andra en fiktiv situation där bedömningen – på en *hög abstraktionsnivå* – möjligtvis kan liknas vid en s.k. *konsekvensbedömning*. Här tillämpas alltså en jämförelse mellan den situation som beställaren befinner sig i nu (att avtalsbrott har skett), och den situation beställaren skulle befinna sig i om hävning sker. En konsekvensbedömning grundar sig i huvudsak i ändamålsskäl där domstolen utgår ifrån dem faktiska konsekvenserna, och huruvida dessa är önskvärda i fallet.¹⁰⁰ Detta tillvägagångssätt är inte främmande för den svenska rättsordningen och HD har bland annat tillämpat tillvägagångssättet vid resonemang om ”fordrans uppkomst” och ”ogiltighetens rättsföljd.”

Jonatan Schytzer diskuterar i sin avhandling fordrans uppkomst inom insolvensrätten och bedömningen av om en fordran uppkommit före eller efter en viss tidpunkt. Inom insolvensrätten är det inte sällan en fråga om just *tidpunkten* för uppkomsten av en fordran – i syfte att avgöra huruvida fordran överhuvudtaget ska kunna göras gällande i konkursen.¹⁰¹ Enligt 5 kap. 1 § konkurslagen får endast de fordringar som uppkommit *innan* konkursbeslutet göras gällande i konkursen. Schytzer analyserar flertalet rättsfall där HD använder sig av ett *funktionalistiskt* synsätt och ser till de faktiska konsekvenserna, snarare än tidsfrågan som sådan. Ett exempel är NJA 2009 s. 291 avseende frågan om en borgenär skulle medges kvittningsrätt i en konkurs. Frågan var då alltså om huvudfordran – konkursgäldenärens fordran mot konkursborgenären – hade uppkommit före konkursutbrottet då kvittning är endast tillåten om den uppkommit före.¹⁰² HD inledde med att konstatera att det saknas en allmän princip för när en fordran ska ha anses uppkommit.¹⁰³ Domstolen konstaterar vidare att det är fråga om en bedömning av syfte och ändamål, och undersöker slutligen vilka *konsekvenser som skulle uppstå om kvittning medgavs*.¹⁰⁴

Tillvägagångssättet kan liknas med det som hovrätten vidtar angående väsentlighetsrekvisitet, och att bedömningen utgår från konsekvenserna *om hävning sker*. Huruvida väsentlighetsrekvisitet ska anses uppfyllt eller inte grundas på en framåtblick och

---

¹⁰⁰ Jonathan, Schytzer. *Fordrans uppkomst inom insolvensrätten*. Iustus Förlag, Uppsala 2020, s. 154.

¹⁰¹ Schytzer, *Fordrans uppkomst inom insolvensrätten*, s. 24.

¹⁰² 5:15 Konkurslagen.

¹⁰³ Schytzer, *Fordrans uppkomst inom insolvensrätten*, s. 152.

¹⁰⁴ Schytzer, *Fordrans uppkomst inom insolvensrätten*, s. 153.

är således beroende av konsekvensen av en hävning. På samma sätt är kvittningsrätten i fallet ovan beroende av konsekvensen av att kvittning skulle medges. I det aktuella hovrättsfallet var det däremot *inte enbart* fråga om en hypotetisk framåtblick då domstolen även grundade sin bedömning utifrån diverse uttalanden. Hovrätten hörde bland annat Göran Viklund (Sernekes ombud och arbetschef i projektet) som berättat att han tror att det efter hävningen ”gick ganska bra”, men att arbetet blev försenat en eller ett par veckor, och att Serneke till slut ”fick grepp om situationen”.¹⁰⁵

Ett annat exempel som kan illustrera domstolens tillvägagångssätt avser frågan om ogiltighetens relation till rättsföljden. Torbjörn Ingvarsson redogör för hur domstolen i flertalet rättsfall riktar blicken mot rättsföljden, och redan i den initiala bedömningen sneglar på konsekvensen och resultatet av ett ogiltigförklarande. Även här är det alltså fråga om en form av ändamålsbedömning där *konsekvensen* av att en rättsregel tillämpas är det centrala för bedömningen.¹⁰⁶ Som ovan konstaterat redogör dock motiven till AB-avtalen för hur *förseningen* är det som ska medföra en väsentligt olägenhet, och inte hävningens konsekvenser. Vidare anger motiven att bedömningen ska ske i enlighet med allmänna avtalsrättsliga principer, vilket – som tidigare konstaterat – inte ger stöd för uppställandet av ett tidsvinstkrav. Mot denna bakgrund kan man alltså konstatera att det förekommer fall där domstolen – vid bedömning av en rättsfråga – ser till konsekvenserna av tillämpningen, en s.k. konsekvens- eller ändamålsbedömning. Eftersom en sådan bedömning vidtas dels när regelns bakomliggande ändamål och syfte är av vikt, dels när domstolen är tydlig med att bedömningen sker i ljuset av sådana värden, torde man svårligen motivera att så har varit fallet med hovrättsdomen.

7.1.2 Låg abstraktionsnivå

7.1.2.1 ”Mer gynnsam situation”

Tidsvinstkravet innebär vidare att bedömningen utgår från huruvida beställaren hamnat i en *mer gynnsam situation* – dvs. bedömningen utgår från *hävningens effekt*, snarare än avtalsbrottet. En sådan föreställning är problematisk ur framförallt två aspekter: 1) Man ställer krav på beställaren att vid *hävningstidpunkten* kunna visa en berättigad förväntan

---

¹⁰⁵ Svea Hovrätt T 872-19, s. 34-35.

¹⁰⁶ Torbjörn, Ingvarsson. *Ogiltighet och rättsföljd*, Norstedts Juridik, Visby, 2012, s. 51.

på att färdigställandet av entreprenaden kan ske snabbare om denne häver avtalet, och 2) beställaren kan inte ha avtal med två entreprenörer på *samma gång*.

Hovrättens utgångspunkt innebär alltså att beställaren ska visa på en berättigad förväntan på att färdigställande av entreprenaden kan ske snabbare om denne häver avtalet. Denna förväntan är någonting som beställaren ska visa vid hävningstidpunkten, vilket kan skapa uppenbara svårigheter. Ett entreprenadavtal hävs ofta då det står klart att arbetet inte kommer att bli klart i tid, och när det är *oklart när färdigställandetidpunkten* kommer att ske. Parterna är vidare oense om när arbetet skall vara klart, och det är denna oklarhet som ligger till grund för hävningen. Tidsvinstkravet ställer krav på beställaren att undersöka möjligheterna att få arbetet färdigställt snabbare **och** dokumentera på vilket sätt det finns rimliga skäl att förvänta sig ett sådant utfall – innan denna häver. I min mening är detta ett något högt ställt krav att ställa på en beställare. Som nämndes i avsnitt 3.2.3 (*Hovrättens bedömning*) ledde Sernekes hävning även till att Serneke självt blev ansvarig för att vidtagit en obefogad hävning. Det har i anledning av detta uttrycks en oro inom branschen för att beställare inte kommer att våga häva då oklarheter kring väsentlighetsrequisitet faller den *hävande parten* i fatet.¹⁰⁷ Tidsvinstkravet är alltså inte bara ett högt ställt krav – det kan även sägas utgöra ett oklart krav.

Den andra problematiken grundar sig i att avtalen mellan en entreprenör och en beställare ofta kommer till stånd genom ett upphandlingsförfarande. Detta är, för statliga och kommunala beställare, bland annat reglerat i lagen (2016:1145) om offentlig upphandling.¹⁰⁸ Lagen reglerar på ett noggrant sätt hur en upphandling för byggentreprenader ska gå till.¹⁰⁹ Upphandling av en ny entreprenör kan inte ske förrän det första avtalet är hävt – man kan helt enkelt inte ha två avtal samtidigt om samma sak. Av detta följer att det kan vara svårt för en beställare att ha klarlagt avtalsvillkoren för en potentiell ny entreprenör – däribland tidsåtgången för de kvarvarande arbetena – innan en hävning *de facto* sker.

---

¹⁰⁷ Se bland annat uttalande från Pedersen Advokatbyrå: <https://pedersen.se/svea-hovratts-dom-den-27-januari-2021-om-vasentlighetskravet-i-abt-06-kap-8-%C2%A7-1-vid-havning-av-entreprenadavtal/> (hämtad 2022-09-10).

¹⁰⁸ Lag (2016:1145) om offentlig upphandling.

¹⁰⁹ Se särskilt kap 6-17.

7.1.2.2 *Tid är pengar*

Om vi föreställer oss en ordning där vi tillämpar tidsvinstkravet, så innebär det att ju snabbare vi kan hitta en ny entreprenör – och således få kvarstående arbeten färdigställda snabbt – desto *mer* väsentlig har olägenheten i fråga varit. Man skulle eventuellt kunna argumentera för en sådan ordning mot bakgrund av tidsaspekten i just entreprenadavtal. AB-avtalen utgår från att tidsplanen för entreprenaden regleras i parternas avtal. Tidsaspekten är i detta avseende avgörande då den i huvudsak motsvarar köplagens ”avlämnande” av vara, samt konsumenttjänstlagens ”färdigställande” av arbete. Här fordras att arbetet är tillgängligt för slutbesiktning och det är denna tidpunkt som avgör huruvida dröjsmål föreligger.¹¹⁰ Av den anledningen är det alltså av betydande vikt att parterna noga reglerar tidsfrågan i avtalet, vilket kan tala för att ju mer komplext ett avtal är, desto mer ingående regleras tidsfrågan.¹¹¹ Av denna anledning skulle man möjligen kunna tänka sig en ordning där entreprenadområdet uppställer ett särskilt tidsvinstrekvisit. Min bedömning är dock att en sådan argumentation i *bästa fall* går att föra såhär långt – men inte så mycket längre än så.

Ovan angivna argument kan besvaras med det välkända uttrycket ”tid är pengar”. Konsekvensen av tidsvinstkravet är helt enkelt att en ”rik beställare” kan köpa sig fri genom att omgående kasta pengar på en ny entreprenör som snabbt färdigställer arbetet. Denna effekt blir dessutom om än mer framträdande mot bakgrund av hur väsentlighetsrekvisitet är formulerat i AB-avtalen. Som ovan nämnt konstaterar motiven till avtalen att väsentligheten inte tar sikte på kontraktsbrottet som sådant, utan på den effekt som uppstår på grund av kontraktsbrottet. Från en rik beställares synvinkel synes tröskeln för att få häva vara relativt låg. Det som krävs för den rika beställaren är nämligen att 1.) entreprenören begår *någon form av försening* (föreligger ju ej krav på att kontraktsbrottet i sig ska vara väsentligt) och att 2.) beställaren snabbt kan hitta en ny entreprenör.

För den fattiga beställaren ser däremot vägen till hävning inte allt lika enkel ut. Förutsättningarna är till synes desamma – hävningen förutsätter att 1.) entreprenören begår någon form av försening och att 2.) beställaren snabbt kan hitta en ny entreprenör. I det

---

¹¹⁰ Hellner, m.fl. *Speciell avtalsrätt II: Särskilda avtal*, s. 152.

¹¹¹ Marigó Oulis, *Värdeersättning vid återgång*, Iustus Förlag, Uppl. 1:1, Uppsala 2021, s. 27.

senare ledet blir det däremot tydligt att en beställare som inte har de ekonomiska förutsättningarna till att ”kasta pengar” på en entreprenör, kan få det betydligt svårare att häva. Givet denna konsekvens bör man ställa sig frågan om entreprenadavtalets partsbalans? I NJA 2018 s. 653 diskuterar domstolen hur tolkning av entreprenadavtal ska ske mot bakgrund av behovet av en *rimlig balans mellan rättigheter och skyldigheter* för parterna. Domstolen konstaterar även att AB-avtalen är uppbyggda utefter denna balans.¹¹² Givet ovan resonemang kan effekten bli att vissa parter alltid kan komma att häva, medan andra i princip aldrig kan göra det. Detta skulle – i förlängningen – kunna utgöra en *potentiell risk* för rubbning av partsbalansen i entreprenadförhållanden.

7.1.3 Det rättsystematiska perspektivet

I fråga om hovrättsdomens *legimitet* och *kompabilitet* aktualiseras frågan om rättens systematik. Som konstaterat under *Kontraktsrättslig problemlösningsmetodologi (Avsnitt 4.2)* grundar sig metodologin i mångt och mycket på att urskilja mönster i lagregler m.m., i syfte att harmonisera rättssystemet, och upprätthålla en övergripande systematik. Systematiskt tänkande är utmärkande för vår tradition, men den ena ytterligheten kan sägas vara minst lika farlig som den andra. Från ett rättssäkerhetsperspektiv bör hänsyn tas till kringliggande normer och systematiska principer, och sålunda inte enbart se det individuella avtalet mellan parterna.¹¹³ Från det ekonomiska effektivitetsperspektivet bör däremot hänsyn gå utöver systemet *per se*, eftersom det annars kan föranleda stelhet och skada effektivitetsintresset och produktionsekonomin.¹¹⁴ Som konstaterat utgår hovrättens bedömning ifrån *hävningens effekt*, snarare än avtalsbrottet och dess konsekvenser. Kan ett sådant avvikande ses som motiverat?

Ser man till rättssäkerhet och Peczeniks krav på allmänhetens insyn är det ett krav som kan liknas med talspråket ”*a naked organ of power*” – vilket tar sikte på en domstol som inte anger skälen för domen.¹¹⁵ Talspråket ska illustrera att en dom i regel inte är bättre än vad domskälen i själva verket ger vid handen.¹¹⁶ I hovrättsdomen tillämpas tidsvinstkravet mot bakgrund av en sparsamt uttryckt mening – en mening som är hämtad från Per Samuelssons

---

¹¹² NJA 2015 s. 653, p. 25.

¹¹³ Jakob, Heidbrink. *Logistikavtalet*, Allmän kontraktsrätt i transporträttslig miljö. Iustus Förlag, Uppsala 2005, s. 20.

¹¹⁴ Heidbrink. *Logistikavtalet*, s. 21.

¹¹⁵ Peczenik. *Juridikens teori och metod – En introduktion till allmän rättslära*, s. 11.

¹¹⁶ Peczenik. *Juridikens teori och metod – En introduktion till allmän rättslära*, s. 86.

kommentar till AB04.¹¹⁷ Även Samuelsson nöjer sig med att konstatera ovan, och utvecklar inte vidare det uttalande han presenterar. Detta är visserligen ingenting nytt när det kommer till väsentlighetsbedömningen i övrigt – den är oftast ytterst kortfattad, och huruvida väsentlighetskravet ska anses uppfyllt, bedöms ofta i en mening eller två. Vad gäller tidsvinstkravet utgör dock läget något annat då det dels är fråga om ett nytt rekvisit, dels en bedömning utan motivering.

Uppställandet av Peczeniks kriterier utgör visserligen en teoretisk jämförelse, och kan knappast uttala sig om domens konsekvenser i form av *graden* rätts(o)säkerhet, men det kan ändå tjäna som vägledning i fallet. I sammanhanget bör även belysas att det rättsystematiska argumentet inte ter sig fullt så starkt som det en gång var, och rättsrealisten inser att bilden av en enhet kan närmast liknas vid en vision. Det förmögenhetsrättsliga lagstiftningsarbetet strävar inte i samma omfattning efter enhetlighet, och även om det kan uppnås med stöd av analogier och allmänna rättsgrundsatser, så har förutsättningarna försvarats på grund av den divergerande lagstiftningstekniken. Den moderna – och dominerande – metoden är numera de enskilda reglernas innehåll, och därtill kopplade praktiska frågor. Bengtsson talar om ”civilrättens splittring” och att materialet vuxit sig nästintill ohanterligt. Det som här kan konstateras är att det finns ett minskat intresse för det övergripande systemet, och att domstolarna har fått det allt svårare att hålla fast vid konsekventa principer i rättstillämpningen.¹¹⁸ I detta sammanhang finner jag det lämpligt att vidta viss försiktighet vid ett kritiserade av domstolen då tillämpningen inte är *fullt så bunden* till systemet som det en gång var.

7.2 HD:s tolkningsmetod – ett *tillfredsställande* resultat?

Inledningsvis vill jag erkänna att rubriken – självförvållat – inbjuder till (den eviga) diskussionen om vad som utgör ett tillfredsställande resultat, och jag är medveten om att terrängen här är snårig. Syftet är här att belysa att även HD:s tillvägagångssätt inte alltid är helt oproblematiskt, och en analys bör föregå slutsatsen att HD sitter på de ”rätta svaren”.

---

¹¹⁷ Per, Samuelsson. *AB 04 – En kommentar*, Norstedts Juridik AB, 2 uppl., 2020, s. 534.

¹¹⁸ Hultgren. *Fel i tjänst*, s. 13. Se även Bertil, Bengtsson. *14 uppsatser 1983-1991 - Civilrättens splittring* Norstedts Juridik, Stockholm, 1992, s. 167.

HD:s tolkningsmetod har väckt stort intresse inom kontraktsrätten, och tillämpades ovan i syfte att illustrera inom vilka *ramar* en eventuell bedömning från HD kan förhålla sig. Som tidigare konstaterat har HD valt att inte meddela prövningstillstånd i frågan, och mot bakgrund av osäkerheterna ovan, kan man tänka sig att ett sådant hade varit önskvärt. Innan detta konstateras med säkerhet bör det dock belysas att metoden stött på en del kritik, och inte alltid varit välkommen i den entreprenadrättsliga sfären. Metoden utvecklades på en relativt kort period och fram till 2012 tolkades entreprenadavtal med stöd av BKK:s motiv och yttranden, samt AB-avtalens systematik. I och med tolkningsmetoden kan det betraktas som att fokus har skiftat från BKK:s yttrande till att tolka otydligheterna med stöd av dispositiv rätt där argumentationslinjer återfinnes i köplagen och allmänna obligationsrättsliga regler.¹¹⁹

Det finns visserligen skäl att ifrågasätta denna utveckling mot bakgrund av det faktum att entreprenadarbeten *uttryckligen* undantas ifrån köplagens tillämpningsområde (2 § KöpL), och är en ståndpunkt som även framhålls i motiven till AB-avtalen. Det bakomliggande syftet med dessa bestämmelser kan riskera att urholkas när HD väljer att avvika från vad som tidigare gällt, och entreprenadavtalets särdrag riskerar att komma i skymundan. Inte minst kan detta vara problematiskt ur perspektiv om dels förutsebarhet, dels den gemensamma partsviljan. Här väljer jag dock att dementera farhågorna något. Avseende förutsebarheten kan det sägas ha utgjort – mot bakgrund av ovan anförda – en motiverad ängslan *i början*. Med tiden torde dock detta skiftat, och man skulle t.o.m. kanske kunna tala om att en anslutning till dispositiv rätt, och allmänna rättsgrundsatser på sikt, innebär större förutsebarhet då det står i samklang med den övriga civilrätten? Detta ansluter sig återigen till den systematiska – om än traditionella – visionen av rätten som ett harmonierat system. Här vill jag dock poängtera att det är av fortsatt vikt att beakta entreprenadavtalets särdrag, och att viss försiktighet alltid bör föregå tillämpningen.

Förbiseendet av den tidigare tolkningen av entreprenadavtal skulle även kunna ses som ett potentiellt hot mot den gemensamma partsviljan. En sådan argumentation skulle bland annat kunna ta stöd i 2 § KöpL, samt de bakomliggande motiven till AB-avtalen. Här väljer jag dock att ställa frågan om det *de facto* är ett betydande problem i praktiken, eller om det i

---

¹¹⁹ Anders, Ingvarson., Marcus, Utterström, SvJT, *Högsta domstolens intåg i entreprenadrättens slutrum*, 2015 s. 277.

själva verket kan vara någonting önskvärt? AB-avtalen är – och har historiskt sett varit – otydliga, och ger vag vägledning för parterna. Det har t.o.m. hävdats att den gemensamma partsviljan har en mindre framträdande roll inom entreprenadbranschen – visserligen i motsats till HD:s bedömning.¹²⁰ Det som är av betydelse här är dock att om parterna inte önskar tillämpa dispositiv rätt, så tvingar detta parterna att komma överens om tydligare formuleringar i sina avtal. I förlängningen kan detta minska antalet avtalsförhållanden som slutar upp i tvist – vilket i sig är att betrakta som någonting önskvärt – både för parterna och för samhället i stort. Likt ovan argumentation om förutsebarhet torde även det potentiella hotet mot partsviljan endast utgöra ett hot i början. Efter tid – vilket t.o.m. skulle kunna sägas vara nu (*metod > 10 år*) – torde parterna införstådda med den tolkningsutveckling som skett inom entreprenadrätten.

I min mening har även uppståndelsen – och även ibland snudd på *upprördhet* – kring tolkningsmetoden, lagt en *något överdriven* vikt vid att tolkningsmetoden kom att kallas som ”ny”. Visserligen kan denna försiktighet anses befogad inom den juridiska sfären, men torde ändock vara att gå händelserna något i förväg. Tolkningsmetoden, och det faktum att HD vänder sig till den dispositiva rätten för vägledning, är dock inte att betrakta som någonting helt nytt. Dispositiv rätt och allmänna rättsgrundsatser användes bland annat redan i NJA 1992 s. 130, samt NJA 1970 s. 72 där HD fyllde ut och kompletterade standardavtalet.¹²¹ Det som däremot kan sägas vara nytt är dels att HD varit tydlig och uttryckt metoden i specifika *steg*, dels att HD varit *konsekvent* med sin metod. Detta må vara att märka ord, men i min mening handlar det snarare om finjustera, och vara tydlig med den väg som tidigare trampats upp. Avslutningsvis vill jag återigen belysa att analysen endast utgör *ett möjligt perspektiv* på hovrättsdomen, och gör sålunda inte anspråk på att vara uttömmande på något vis.

8 SLUTSATS

Uppsatsens *första delsyfte* avsåg att kritiskt granska hovrättsdomens *legitimitet* och *kompabilitet* och undersöka huruvida domen harmonierar med den övriga rättsordningen. Här avsågs att *söka fastställa allmänna utgångspunkter och riktlinjer* för väsentlighetsbedömningen i entreprenadrätt och allmän kontraktsrätt. Slutsatsen är att det

---

¹²⁰ Ulf, Bernitz. *Standardavtalsrätt*, 8 uppl., Nordstedts Juridik AB, Stockholm 2013, s. 91.

¹²¹ Willborg, Isak. *Högsta domstolens tolkning av entreprenadavtal*. JT, Nr 4 2016/17, s. 873.

svåriligen går att uppställa några allmänna riktlinjer inom entreprenadrätten – vilket kan förklaras av att tvisterna typiskt sett tidigare avgjorts i skiljeförfaranden. Ser man däremot till den allmänna kontraktsrätten kan man i vart fall konstatera att väsentlighetsbedömningen utgör en objektiv bedömning – *in casu* – utifrån köparens perspektiv och intressen. Några faktorer har varit av återkommande karaktär och detta framförallt kontraktsbrottets påverkan på *avtalets syfte* och *nytta*, den förfördelade partens *förtroende*, samt huruvida *avtalets karaktär* har ändrats. Återkommande var även köprättens betydelse, och även om 1990 års köplag inte erhåller samma inflytelserika och starka ställning som 1905 års köplag, kan man ändå dra slutsatsen att köprätten fortsatt är av betydande vägledning vid frågor av allmän kontraktsrätt, och följaktligen även vid väsentlighetsbedömningen.

Uppsatsens undersökning visade även att väsentlighetsbedömningen – likt annan kontraktsbrottsbestämning – i både speciell- och allmän kontraktsrätt (entreprenad och allmän kontraktsrätt) grundar sig i en jämförelse mellan å ena sidan *avtalsbrottet*, och å andra sidan det *avtalade*. I hovrättsdomen tillämpades visserligen också en jämförelse, men jämförelseobjekten var istället å ena sidan *avtalsbrottet*, å andra sidan om en *hävning skett*. Tillvägagångssättet kan eventuellt *liknas* med en konsekvens- eller ändamålsbedömning, men att motivera att hovrättsdomen *de facto* utgjort en sådan bedömning torde vara en alltför konstlad och hårdragen slutsats. De enda situationerna där tidsvinstkravet skulle kunna vara tillämpligt är 1.) för det fall parterna avtalat om detta specifika tidsvinstkrav eller 2.) att parternas avtal genom jämkning kan ges ett annat innehåll. Ingen av förutsättningarna var i fallet aktuella, och slutsatsen är således att hovrättsdomen – i det här avseendet – inte är förenlig med varken den speciella- eller allmänna kontraktsrätten, och utgör ett avsteg från vad som tidigare erkänts av den svenska rättsordningen.

Huruvida domen ändå kan anses legitim bör bedömas på grundval av de faktiska konsekvenserna i målet, samt de rättsystematiska aspekterna av den *konstruktion* som hovrätten tar i anspråk. Detta avsåg det *andra delsyftet* med uppsatsen. De faktiska konsekvenserna av tidsvinstkravet visar på ett krav på beställaren att vid *hävningstidpunkten* kunna visa på en berättigad förväntan på att färdigställandet kan ske snabbare om denne häver avtalet. Detta är inte minst problematiskt då beställaren inte kan

ha avtal med två entreprenörer på *samma gång*. Tidsvinstkravet innebär vidare att en ”rik” beställare har bättre möjligheter att häva än en ”fattig” beställare, vilket gör hävningsförutsättningarna beroende av *goda ekonomiska möjligheter*.

Vad gäller de rättssystematiska aspekterna kan man konstatera att det rättssystematiska argumentet inte besitter samma tyngd som det en gång haft, och att flexibilitet vid utfyllnad av avtal har kommit att spela en allt viktigare roll. Denna utveckling bör dock ske med försiktighet då det med ökad flexibilitet även kan innebära en ökad rättsosäkerhet. Eftersom tidsvinstkravet varken går att återfinna i AB-avtalen, eller allmänna regler om hävning, kan man tala om en obalans där flexibiliteten och det individuella avtalet har fått ta plats på bekostnad av rättssäkerhet och förutsebarhet. Väsentlighetsbedömningen har visserligen ansetts utgöra en något oklar bedömning sedan tidigare, och detta inte minst då det utgör en bedömning i det *enskilda fallet*. Slutsatsen är dock att man – av både tingsrättens och hovrättens dom – kan konstatera att beställarens möjlighet att häva entreprenadavtal enligt AB-avtalen är osäker och vid oklarheter avseende väsentlighetskravet i ABT 06 kap. 8 § 1 faller det på den hävande parten, som i förlängningen riskerar att anses som oaktsam och skyldig till skadestånd för sin handling.

Eftersom HD valt att inte meddela prövningstillstånd i frågan kan tolkningsmetoden endast användas som en måttstock vid en hypotetisk väsentlighetsbedömning. Slutsatsen är att HD *troligtvis* hade tagit stöd av den dispositiva rätten, varpå köprättens reglering är av central betydelse. Tidsvinstkravet skulle rimligtvis inte ligga i bedömningens riktning utan resonemanget hade snarare rört sig kring frågor om synbarhetsrekvisitet – och ifall ett sådant skulle krävas – huruvida Serneke visat för Bäckström att kontraktsbrottet utgjorde en väsentlig olägenhet. Även om tolkningsmetoden besitter vissa brister är slutsatsen ändå att en dom ifrån HD *troligtvis* hade gett ett mer tillfredsställande resultat än det av hovrätten uppställda tidsvinstkravet.

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Litteratur

Bengtsson, Bertil, *Hävningsrätt och uppsägningsrätt vid kontraktsbrott*, P.A Norstedt & Söners Förlag, Stockholm, 1967.

Bengtsson, Bertil, *Särskilda avtalstyper I*, Uppl. 2, P.A Norstedt & Söners förlag, Stockholm, 1976.

Bernitz, Ulf, *Standardavtalsrätt*, 8 uppl., Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 2013.

Flodgren, Boel. SvJT - *Civilrätten i ett framtidsperspektiv*. SvJT 100 år (festskrift).

Hedberg, Stig. *Kommentarer till AB 04, ABT 06 och ABK 09*. Svensk Byggtjänst. Halmstad, 2010.

Heidbrink, Jakob. *Logistikavtalet – allmän kontraktsrätt i transporträttslig miljö*. Iustus förlag, Uppsala, 2005.

Heidbrink, Jakob, *Kontraktsbrottspåföljder – Lärobok i den allmänna kontraktsrättens metod och påföljdslära*, Studentlitteratur AB, Lund, 2022.

Hellner, Jan. Hager, Richard. H. Persson, Annina. *Speciell avtalsrätt II. Kontraktsrätt. 1 häftet – särskilda avtal*. Uppl. 7:4, Stockholm, 2021.

Hellner, Jan. Hager, Richard. H. Persson, Annina. *Speciell avtalsrätt II: Kontraktsrätt. 2 Häftet*, Allmänna ämnen, Uppl. 7:1, Norstedts Juridik, Stockholm, 2020.

Hellner, Jan. *Metodproblem i rättsvetenskapen – studier i förmögenhetsrätt*. Jure Förlag, 2001, s. 32.

Hultgren, Peter. *Fel i tjänst*. Om felbedömning och påföljdsbestämning vid avtal om tjänster i oreglerade fall. Umeå, 2019.

Ingvarson, Anders., Utterström, Marcus. *Självkostnadsprincipen enligt AB 04 och ABT 06*. SvJT.

Ingvarson, Anders. Utterström, Marcus, SvJT, *Högsta domstolens intåg i entreprenadrättens slutna rum*, 2015.

Kihlman, Jon. Munukka, Jori. Svensson, Ola. *Köplagen – En kommentar*. Karnov Group. Stockholm, 2017.

Lehrberg, Bert. *Vad är ett "väsentligt avtalsbrott"? Några synpunkter på väsentlighetskravet i det samnordiska köplagsförslaget NU 1984:5*. SvJT 1987.

Madell, Tom-Erik. *Det allmänna som avtalspart – särskilt avseende kommuns kompetens att ingå avtal samt avtalens rättsverkningar*, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 1998.

Oulis, Marigó. *Värdeersättning vid återgång*, Iustus Förlag, Uppl. 1:1, Uppsala 2021.

Peczenik, Aleksander. *Juridikens teori och metod – En introduktion till allmän rättslära*, Fritzes Förlag AB, Göteborg, 1995.

Rodhe, Knut. *Lärobok i obligationsrätt*, Uppl. 6, Norstedts Juridik, Stockholm, 1986.

Samuelsson, Per. *AB 04 – En kommentar*, Norstedts Juridik AB, Uppl. 2, 2020.

Sandgren, Claes. *Om teoribildning och rättsvetenskap – 2004-05 NR 2*. JT.

Sandgren, Claes. *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare - ämne, material, metod och argumentation*. Uppl. 3, Nordstedts Juridik AB, Stockholm, 2015.

Sandström, Torsten. *Mönster i förmögenhetsrätten – En lärobok*. Uppl. 1:1, Norstedts Juridik, Stockholm, 2018.

Schytzer, Jonathan. *Fordrans uppkomst inom insolvensrätten*. Iustus Förlag, Uppsala, 2020.

Willborg, Isak. *Högsta domstolens tolkning av entreprenadavtal*. JT, Nr 4 2016/17 s. 864.

Elektroniska källor / övriga källor

Avtalslagen 2020, [<https://www.avtalslagen2020.se>] Hämtad 2022-11-30.

Svensson, Lexino, Köplag (1990:931), 2020, 25 §. [https://juno-nj-se.ezproxy.ub.gu.se/b/documents/529071?annotationId=SFS19900931_NKAR97&subTab=lexino&tab=annotations#SFS1990-0931_K0_P25] Hämtad 2022-11-10.

Trafikverket.se. Svenska bygg- och anläggningsmarknaden. [<https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i>

branschen/upphandling/leverantorsmarknadsanalys/svenska-bygg--och-anlaggningsmarknaden/] Hämtad 2022-12-05.

Motiv AB 72, Svenska Teknologföreningens Kontraktskommitté, Bokförlaget Norén & Co KB, Norrköping, 1973.

Lag

Lag (1905:38 s.1) om köp och byte av lös egendom

Konsumentköplag (1990:932). Se även (2022:260)

Konsumenttjänstlag (1985:716)

Konkurslag (1987:672)

Köplag (1990:931)

Lag (2016:1145) om offentlig upphandling

Sjölag (1994:1009)

RÄTTSFALLSFÖRTECKNING

Högsta Domstolen

NJA 2007 s. 35

NJA 2013 s. 271

NJA 2014 s. 960

NJA 2015 s. 653

NJA 2015 s. 862

NJA 2018 s. 653

NJA 2019 s. 445

T 1140-21

Hovrätterna

Svea Hovrätt T 872-19

Svea Hovrätt T 8169-19

Svea Hovrätt T 909-19

Tingsrätterna

Södertörns Tingsrätt T 14922-17

